

Franc Krnjak*

SREDIŠČE V DEČKOVEM ČASU

V nadaljevanju bom skušal prikazati družbene kot tudi politične razmere v Središču ob Dravi v času življenja dr. Ivana Dečka.

Drugo polovico 19. stoletja zaznamujejo številni družbeni in politični pretresi, ki ne zaobidejo niti trga Središče. Predstavil pa bom tudi Dečkov rod, ki ima v Središču globoke korenine. Toda potomstva, ki bi nadaljevalo neposreden Dečkov rod v Središču ali kje drugje, ni. Za časa življenja dr. Ivana Dečka so se zgodili pomembni premiki za Slovenijo in Slovence. Seveda je bil pozneje v ta dogajanja globoko vpet tudi on. Njegova prerana smrt je bila močan udarec za resnične štajerske rodoljube. Ob koncu prispevka pa je beseda še o Dečkovem nečaku dr. Niku Vrablu, nekdanjem upravniku mariborske kaznilnice.



Rojstna hiša dr. Ivana Dečka.

Uvod

V dobi po evropski meščanski revoluciji, z vzpostavitvijo absolutizma in pozneje dualizma, je prišlo do velikih družbenih pretresov. Tem pretresom se niti Središče ni ognilo. Še posebej v šolstvu, saj je Vatikan s konkordatom 1855. leta dal katoliški cerkvi

popoln nadzor nad šolstvom. Na Hrvaškem in Madžarskem je bila uvedena nemščina kot uradni jezik, Bachovi huzarji¹ pa so dosledno izvajali centralistično-absolutistično politiko. Toda takšen represivni pritisk ni dolgo trajal. Vzporednico s trajanjem absolutizma, še posebej pa njegov konec, sem navezal z Dečkovim rojstvom.



Spominska plošča v Središču ob Dravi.

Leto 1859 je zaznamovano s padcem Bachovega absolutizma², s smrtjo absolutističnega ideologa Metternichovega sistema³ in seveda avstrijski poraz v Italiji. V tem času, v drugi polovici stoletja, so se dogajali, posebno v Sloveniji, ki je bila del habsburške monarhije, pomembni in prelomni dogodki za slovenstvo. Slomšek je ustanovil v Celovcu Mohorjevo založbo,⁴ deset let pozneje, 1861. leta, je februarški patent prinesel začetek ustavnega življenja v monarhiji, isto leto so bile ustanovljene čitalnice v Trstu, Mariboru in Celju, ki so se pozneje razširile kot gobe po dežju. 1863. leta je bil ustanovljen Južni Sokol

¹ Nemški in ponemčeni uradniki slovenskega ali češkega rodu.

² Alexander Bach, 1813 – 1893, glavni predstavnik avstrijskega absolutizma.

³ Klemens Metternich 1773 – 1859, od leta 1821 je bil državni kancler, ki pa ga je 1848. leta revolucija prisilila k odstopu oz. ga je vrgla s položaja.

⁴ Slomšku gre zasluga, da je združil štajerske Slovence v eno škofijo že pred začetkom narodnostnih bojev.

* Franc Krnjak, domoznanstvenik, Ivanjkovci 49, 2259 Ivanjkovci.

in leto pozneje Slovenska matica. Tri leta, do leta 1867, je v Celovcu Andrej Einspieler izdajal časnik Slovenec, beneški Slovenci so po porazu Avstrijcev (1866) prišli pod italijansko oblast in leto dni pozneje (1867) je bila monarhija s pogodbo razdeljena na avstrijski in ogrski del. Prvo bésedo⁵ je organiziral, leta 1863, ljutomerski duhovnik dr. Anton Klemenčič v svoji vili nad Ljutomerom. Nato je sledila béseda v Mali Nedelji, 1867. leta, in nato taborsko gibanje. Prvi slovenski tabor v Ljutomeru je bil zagon za vseh nadaljnjih sedemnajst, ki so se odvijali na slovenskem narodnostnem ozemlju. Doba taborov je trajala sorazmerno kratek čas, do avgusta 1871. leta, toda kljub vsemu so tabori močno prebujali narodno zavest.

V Ljubljani je prišlo l. 1870 do prvega zborovanja slovenskih, hrvaških in srbskih politikov iz dežel pod habsburško vladavino. Toda danes je jasno, da je jugoslovansko povezovanje leta 1870 vzpodbudila prusko-francoska vojna (1870/71), ki je prinesla strah pred razpadom monarhije in bodočnostjo južnih Slovanov. Na zborovanju so izrazili željo po skupnem življenju. Leta 1890, ko je dr. Dečko snoval načrt za nakup zemljišča in nato gradnjo narodnega doma v Celju, je po dolgih zdaj glasnih, zdaj tišjih nasprotjih med "klerikalci" in "liberalci", bilo ustanovljeno Katoliško politično društvo, ki se je leta 1905 preimenovalo v Slovensko ljudsko stranko. Leto pozneje (1891) pa so liberalci ustanovili svoje politično Slovensko društvo, ki se je pozneje prav tako preimenovalo v Narodnonapredno stranko.

Kmalu za tem, leta 1894, je Janez Ev. Krek začel ustanavljati slovenske posojilnice, hranilnice in kmečke nabavnoprodajne zadrage. Začel je delovati med delavstvom v smeri krščanskega socializma in tako ustanovil leta 1897 Slovensko krščansko-socialno delavsko zvezo. Leto prej so levi socialdemokrati v Ljubljani ustanovili Jugoslovansko socialdemokratsko stranko, ki naj bi bila "skupen boj vseh jugoslovanskih siromakov".

Pomembno za slovenstvo, še posebej pa za Ljubljano, je bilo leto 1908. Ko je dr. Dečko umiral v sanatoriju blizu Gradca, je na Ptujju potekala, v nedeljo 13.

septembra, skupščina družbe sv. Cirila in Metoda. V ta namen je nemško časopisje razpihovalo strasti in sovražstvo s pozivi, da nemška skupnost ne sme mirno gledati tega zborovanja. Ko so se Slovenci z vlakom pripeljali na Ptuj, jih je s tuljenjem pričakala razjarjena nemška mladina in jih pred Narodnim domom obmetavala z jajci in polivala z obarvano vodo.⁶ Kljub močnim policijskim silam, ki so bile pristranske, je razjarjena nemška drhal pretepala mimoidoče.

Vest o ptujskih dogodkih se je kmalu razširila vse do Ljubljane. Kmalu za tem so mladi Ljubljanci hoteli obračunati s člani nemškega visokošolskega društva (z burši), vendar so jim močne policijske sile to preprečile. V Ljubljani je vladalo napeto stanje z občasnim razbijanjem nemških trgovin vse do 20. septembra 1908, ko so mesto preplavili orožniki in vojska. To je Ljubljance tako razkačilo, da so se ponovno podali na ulice. Vojska je postajala vsak trenutek nasilnejša in je začela mimoidoče napadati z bajoneti. Zvečer so vojaki na Pogačarjevem trgu začeli streljati vse povprek in pri tem ubili 15-letnega Ivana Adamiča in 24-letnega stavca Rudolfa Lundra. Kljub obsednemu stanju se je njunega pogreba udeležilo okoli 30.000 ljudi. Po tem so v Ljubljani nemške napise v veliki meri zamenjali slovenski, mesto pa je dobilo slovensko podobo.⁷ Žal tega dr. Dečko, ki je bil takrat na smrtni postelji, ni dočakal.

Dogodki v Središču

Kakor drugod po Sloveniji, kjer je bila kolikor toliko avtonomnost takratnih oblasti v rokah mest in trgov, med katere nedvomno spada takratni trg Središče, je bilo družbeno, gospodarsko in politično, kakor tudi versko življenje, zelo razgibano. Kot prvi resen in javni poskus Središčanov za Združeno Slovenijo velja podpis peticije, iz leta 1848. Iz takratnih občin (gmajna) Središče, Obrež, Godeninci in Grabe je peticijo podpisalo skupaj 124 oseb.⁸ Tako je druga polovica 19. stoletja, po marčni revoluciji, prinesla pozitivne premike na vseh področjih. Ti premiki tako ne zaobidejo niti narodno zavednega trga Središča ob Dravi. Z uvedbo splošne in tajne volilne pravice leta 1907 pa se

⁵ Béseda ali tabor. Bil je v nedeljo, 6. septembra 1863. leta. Pri Klemenčičevi vili se je zbralo okrog štiri tisoč ljudi. S tem so počastili tisočletnico slovstvenega delovanja Cirila in Metoda. Vir: Svet med Muro in Dravo, V. Vrbnjak, Prvi slovenski tabor v Ljutomeru, str. 416.

⁶ Na skupščino je hotel priti tudi ljubljanski župan dr. Ivan Hribar. Pripeljal se je celo do Pragerskega, ko so mu sporočili novico o izgredih. Zatem je prestopil, počakal prvi vlak in se vrnil v Ljubljano. Vir: Družina, št. 37, 2008.

⁸ Stane Granda, Prva odločitev Slovencev za Slovenijo, Nova Revija 1999, str. 191, 193.

na Štajerskem pojavi rahla oblika demokracije.⁹ V letu 1858 začne država graditi krak južne železnice proti Budimpešti. Železnica je svečano predana v promet 1860. leta, prav tako pride isto leto v Središče pošta. V trgu je bilo ustanovljeno bralno društvo Edinost (1883). Ko se je pozneje, leta 1907, ustanovila Javna ljudska knjižnica, je ves inventar (knjige) pripadel tej ustanovi. Tudi sicer je bilo v trgu razgibano društveno in gospodarsko življenje. V tem času najdemo močno obrtno zadrugo, Hranilnico in posojilnico, Gospodarsko zadrugo, v trgu so delovali od l. 1902 zadružna tehtnica, mlin, oljarna. Zelo razvita je bila govedoreja pingavske pasme, zato je občina ustanovila mlekarstvo in sirarsko zadrugo. Mlekarna ni bila last Zadruge, njen lastnik je bil tržan Jakob Klemenčič.¹⁰ V trgu je bilo l. 1887 ustanovljeno Gasilsko¹¹ in l. 1900 Bojno in veteransko društvo.

Zelo pomemben dogodek, v katerem je sodeloval tudi dr. Dečko¹², je bil "zadnji tabor", s katerim so Središčani počastili slovenskega pesnika, Prešernovega sodobnika, Štefana Modrinjaka.¹³ V ozadju Modrinjakovega spomina pa je bil močan narodnostni naboj. Ni naključje, da so ravno v Središču priredili ta narodni zbor. Narodnozaveden trg je bil najvzhodnejša trdnjava slovenstva. Dovoljenje za Modrinjakovo slovesnost je bilo zelo težko dobiti, toda vztrajna organizatorja središki kaplan Čagran in Božidar Raič sta s trdno voljo, z zvitostjo in diplomacijo uspela dobiti dovoljenje. Slovesnost je bila napovedana za

25. september 1881. Velika manifestacija slovenstva in slovanstva, ki se je udeležilo okrog 1500 ljudi, tudi iz sosednjega Varaždina in od drugod. Osrednji dogodek se je odvijal pred pesnikovo rojstno hišo v Poštni ulici. Seveda sta bila na tej svečanosti starosta štajerskih Slovencev središki rojak iz Celja dr. Štefan Kočevar in poznejši vodja štajerskih Slovencev dr. Ivan Dečko. Dečko je bil v tistem času na študiju prava v Gradcu. *Narodna svečanost, kot jo je imenoval avtor v Slovenskem narodu, se raduje* ob takšni manifestaciji slovenstva, ki so jo pripravili skupaj z ormoško Slogo Središčani z g. Čagranom in g. županom Čulekom na čelu.¹⁴

*"Ob 10. uri predpoludne pričela se je svečanost omenjenega središkega pesnika. Zbralo se je uže na vse zgodaj kacic 1500 ljudij v lepem in prijaznem slovenskem Središči... Kako sem se lepo oddahnil, pripeljavši se iz znanega "nemškega" mesta v prijazen slovenski trg Središče..."*¹⁵ Pred postavljenim šotorom¹⁶ je s pozdravnim nagovorom sprejel goste predsednik ormoške "Sloge" dr. Ivan Geršak. Nato so se udeleženci ob spremstvu godbe podali do podružnične cerkve (kapele), kjer je daroval slovesno sv. mašo Središčan Frančišek Sejnковиč. Slovesnost pri bogoslužju so popestrili pevci iz Ormoža in s Ptuja in dijaki iz različnih krajev. *"Pred pesnikovo rojstno hišo bila je deklamacija, katero je g. Dečko (Središčan) jako dobro izvršil, naši izvrstni pevci pa so potem zapeli "Jadransko morje", katera pesem se je pela precizno..."* Za to priložnost je ljudski tribun in pesnik "slovenskega Štajerja" Božidar Flegerič napisal pomenljivo in domoljubno pesem.

Nato je nastopil Božidar Raič. Govornik, da mu ni bilo takrat daleč naokoli enakega. Njegov ognjevit govor je dvigoval množico. Z odra je rohnelo Božidarjevo domoljubje, ki sta ga prekinjala glasno odobravanje in aplavz.¹⁷ V govoru se je sprehodil vse od francoske

⁹ Že decembra, 1880. leta, so nekateri poslanci v državnem zboru predlagali uvedbo splošne volilne pravice za vse avstrijske polnoletne državljane. Pri tem jih je ob sprejemu volilne reforme l. 1882 podprl tudi ministrski predsednik grof Taaffe. Vir: Janez Cvirn, Deželnozborska volilna reforma na Kranjskem 1883, Melikov zbornik, 2001, str. 675.

¹⁰ Glej F. Krnjak, Ustanova Jakoba Klemenčiča – kmetijska in gospodinjstva šola v Središču ob Dravi, Ormož skozi stoletja, druga knjiga, 2005, str. 492.

¹¹ Gasilsko društvo Središče, ki je bilo vključeno v deželno gasilsko zvezo, je bilo l. 1902 izključeno iz te zveze zaradi slovenskega poveljevanja. Nemci in nemškutarstvo so začeli ostro napadati Slovence in slovenstvo, kar se je grobo manifestiralo na septembrskih dogodkih, 1908. leta, na Ptuju in pozneje v Ljubljani. K temu je prav gotovo pomagala Kienzlova deželnozborska resolucija, dne 8. februarja 1895, v kateri so ostro napadli štajerske Slovence v Gradcu. V bistvu resolucija odreja štajerskim Slovincem vsakršen narodnostni razvoj.

¹² Dr. Dečko je deklamiral pesem Božidarja Flegeriča. Vir: Dom in Svet, 1898, str. 65.

¹³ Slovenski pesnik, Središčan, rojen 1774, nazadnje župnik pri Sv. Miklavžu pri Ormožu. Umrli 1827. leta. V njegovi zapuščini je ostalo bore malo njegovih pesmi, ker jih je po njegovi smrti uničil popisovalec premoženja. Njegove pesmi so izražale med drugim tudi ljubezen do slovenskega naroda in željo po njegovi samostojnosti.

¹⁴ Ob koncu Modrinjakove slovesnosti, še preden so prebrali pozdravne brzojavke, ki so prihajale od velikih slovenskih narodnjakov iz Dunaja, Gradca, Maribora, Zagreba, Ljubljane, in Trsta, so prebrali pozdravno pismo viteza dr. Bleiweisa.

¹⁵ Slovenski narod, št. 227, 6. oktober 1881, NUK, Ljubljana.

¹⁶ Žal ni virov, ki bi nam sporočili kje je stal šotor.

¹⁷ Ko je v dolgi črni suknji in z belimi rokavicami stal pred številno množico ljudi, na lepo okrašeni tribuni, se je pripetilo nekaj nezaželenega. V svoji ognjevitosti je hotel "poudariti neki izrek, toda hipoma je zavihral z roko po zraku, kajti udaril je po žeblju, skritem med cvetjem. Toda junaka, kakršen je bil Raič, to ni dolgo motilo". Vir: M. Murko, Spomini, SM, 1951, str. 35. Pozneje se je govorilo, da so žebelj nastavili nasprotniki manifestacije slovenstva.

republike, Napoleona, ko je bil poražen pred Moskvo, citiram, "ki je 1812 od 15 – 21 kimovca pokončal matuško Moskvo strahoviti požar, vsled katerega potemnela je orlu franczemu krvava slava.."18 Dotaknil se je leta 1848 in bana Jelačića, njegovega pohoda preko varaždinskega mostu, ko je šel pokorit Madžare. "Košut, pomagjarjeni Slovak, oziroma magjaron in voditelj magjarskega upora zolil19 je oholo: jaz ne poznam Hrvatske na zemljevidu..." Po uvodu je usmeril svoj govor k slovenstvu in k Slovencem. Povzel je vsebino Krempljeve knjige "Dogodivšine Štajerske zemlje", iz katere je citiral poseben pogled na Slovence. Pravi, "da po pravici graja Slovence zato, ka je Slovenec od nekđaj tak bedak, ka drugih proso hrani, svoje pa daje vrabljem pozobati... gospoda je rekla, da kmetovje in prosti ljudje, posebno Slovenci, naj z junci seno jedo in z njimi se ima delati kakor z osli". Govor je na trenutke dosegal vrelišče. Besede, da "slavič in jastreb nemata v istej kletki prostora", so jasno povedale, kakšno je sožitje med Slovenci in Nemci, kljub temu da je nadvojvoda Janez obljubil Slovencem neke vrsto samostojnosti. "Krajnska na sredini svojih posestrim še razmerno najmenje trpi tujstva. Čvrsti in jaki Medjimurci in kajkavsko narečje govoreči Prekdravci in Prekosotlavci tudi spadajo, kar je učenjakov dokazalo, v kolotač naše slovenščine. Vse te razkropljene deline, iznemši kajkavske Hrvate, morajo se oklenoti svojega naravnega središča – bele Ljubljane." Z besedami je bičal vlado in nemštvo, navdihoval prisotne z domoljubjem in končal z besedami, »da (se) nikdor nas Slovencev v nemškutarstvo ne zaleti; stari šemigavci pa se naj poprave in spokore, inače mahne po njih Modrinjakova batina: Rjav kakti Judaš bodi, naj te pes za plotom je, med Slovence naj ne hodi, kdo je prav Slovenec ne. Živela lepa naša domovina, da je skoro zedinjena in brez vsake rane! Živelno skupno Slovenstvo! Živelno Slovanstvo!«20

Seveda se je ob Modrinjakovo slovesnost in manifestacijo slovenstva v narodnozavednem trgu obregnil nemški "Laibacher Wochenblatt". V feljtonu, ki je izšel 10. decembra 1881, z naslovom: "Eine

fingirte Dichtergrösse".21 Avtor pravi, da so bili v narodnostno-klerikalnih krogih letos hudo poparjeni, ker Okrožno glavarstvo na Ptujju ni dalo pristanka za tabor na Ptujju oz. je bil ta prepovedan. Toda narodni agitatorji so našli izhod in so z izjemno pretkanostjo in zvitostjo zaobšli ukaz okrožja. Navedli pa so naslednje argumente, tako avtor v časopisu: "Če je bila dovoljena Slovencem v Kranju Kopitarjeva proslava leta 1880, pri čemer je služil za ščit nek ožet slavist, bivši knjižni cenzor in c.k. dvorni svetnik za panslavistično propagando in hujskaške taborniške govore, potem bo tudi spodnještajerskim Slovencem uspelo izveleči enega velikih mož iz preteklosti..." Nadalje piše o znanem pomanjkanju velikih mož pri Slovencih, za kar so seveda krivi njihovi tlačitelji – Nemci. Časopis se je obregnil ob B. Raiča, "enega najbolj prizadevnih klerikalnih agitatorjev..., ki je odkril potrebnega slavnega Slovenca, tako rekoč ga je ustvaril." Nato je pisec načel Modrinjakov življenjepis in njegovo delo. Opisal ga je kot moža obilnega telesa,22 ki "ni preziral plamtečega ljutomerčana. Svoj vinograd je obilno zasadil – ne morda z biblijskimi – marveč s plemenitimi spodnještajerskimi trsi..." Gorečnost pri Središčanih in kaplanu pri pripravi Modrinjakove slovesnosti je bila tolikšna, da je ne bi zmogli tako dobro in hitro narediti niti številni slavnostni odbori. To priznava sam avtor strupenega zapisa.

Čeprav ni nobena Modrinjakova obletnica, navaja avtor v svojem pisanju naslednje: ... "povsem zagrñeni Štefan Modrinjak, ki ni rojen v letu 1781, marveč je že 1774 zagledal luč sveta v Središču in tako opeharil nehvaležni slovenski narod za polnih sedem let."

Avtor podlistka je omalovaževal Modrinjakov pesniški opus, analiziral Modrinjakovo slovesnost in Raičev govor, ki ga postavlja v vlogo največjih hujskačev proti nemštvu. Skratka, v vsem zapisu zliava avtor golide gnojnice na slovenstvo, sramoti Raiča in celotno Modrinjakovo slovesnost. Ob koncu pa sklene: "Jeza 1500 tabornikov proti uničevalcem Modrinjakove muze je bila zgolj bežna. Po slavnostnem govoru, kateremu je sledilo popivanje in kjer je tekel ljutomerčan v potokih, o srdi ni bilo nikakršne sledi in tudi na Modrinjaka ni

18 Pisava v kurzivi so odlomki Božidarjevega govora. Vir: Slovenski narod, NUK, št. 261, 16. nov. 1881.

19 Zoliti – tuliti, kričati. Beseda je znana zgolj v Prlekiji.

20 Ob koncu slovesnosti je vse prisotne spremljala v šotor središka godba. Zato upravičeno sklepamo, da je središka godba starejša, kot pravijo doslej zbrani podatki.

21 Fingirana (umišljena) pesniška veličina. NUK, Ljubljana, 10. 12. 1881, št. 69.

22 Modrinjak je bil privlačne zunanosti, garač, skrben gospodar, posebno spreten je bil v finančnih poslih. Njegovo sliko je odnesel v Novo Zelandijo njegov daljni sorodnik Norbert Modrinjak, dipl. ing., ustanovitelj geofizičnega oddelka na inštitutu v Wellingtonu.

nihče več pomislil. Njega so spravili zopet ad acta in le blaženi, samozadovoljni smehljaji spodnještajerskih kaplanov so bili podobni starodavnim prerokom: mi smo vendar spravili skupaj tabor!"

Ostali dogodki

Zanimivo, da v Kovačičevi monografiji Trg Središče ne zasledim zapisa o središkem taboru, leta 1881, in tudi v župnijski kroniki je tukaj vrzel. Kljub temu da je bil glavni organizator Modrinjakovega shoda kaplan Čagran, da so bili praktično glavni "igralci" iz vrst klera, sklepam, da Cerkev ni bila navdušena nad takšnim ravnanjem svojih podrejenih. Spominsko mašo v središki kapeli je daroval upokojeni župnik Sejnковиč in ne domači duhovnik Albin Švinger. No, pa Čagran ni ostal dolgo v Središču, saj je bil že maja naslednje leto premeščen v Žetale!

Zanimiv pa je zapis o cesarski poroki cesarjeviča Rudolfa z belgijsko princeso Štefanijo. Seveda je tudi tukaj imel kaplan Čagran pomembno vlogo.²³ Tudi sicer so Središčani in celotna župnija praznovali razne obletnice. Npr. svečanost pri obisku cesarja na Ptuju, svečanost v čast Sv. Cirilu in Metodu, leta 1888 so bučno in slovesno praznovali štiridesetletnico vladanja cesarja Franca Jožefa²⁴ itd.

Pomemben premik v narodnostnem smislu se je zgodil leta 1883. To leto se je namreč začel pisati zapisnik občinskih sej v slovenskem jeziku in to leto vstopi v občinski odbor Josip Šinko.²⁵ Leto kasneje, po ustanovitvi GD, nadučitelj Unger ustanovi središko godbo. Toda iz zapisa o središkem taboru vidimo, da je že takrat (1881) udeležencem "svirala" godba. Trg se je začel močno prebujati. Kljub nekaterim drugačnim pogledom oz. zapisom o Središčanih²⁶ pa dobi trg z župani Ivanom Kočevanjem, Martinom Čulekom, Ivanom Kočevanjem ml., Jurijem Zadravcem in Jožefom Šinkom močan narodnostni naboj. Občino vodijo najsposobnejši, ki v kraju nekaj pomenijo. Z umnim vodenjem, posebno v kmetijstvu in kulturi,

dvignejo Središče na zavidljivo raven. Na predlog odbornika Šinka je občina pogozdila pašnik v Dolnjem gaju. Predlagal je, naj se ta svet razparcelira, preorje, nato se da zemlja v trileten zakup in potem pogozdi. Proti tej odločitvi je bila večina tistih, ki so tam pasli svojo živino. S tem si je nakopal veliko sovraštva, *"vendar drugih posledic ni bilo, le mene so pri prihodnjih občinskih volitvah iz odbora iztisnili"*.²⁷ Nazadnje parcel niso pogozdili, saj so njive, vsem v zadovoljstvo, občini in najemnikom, prinašale lep dohodek. S Šinkovo pomočjo ustanovijo v Središču podružnico Konjerejskega društva (1887).

1888. leta je Središče praznovalo štiristoletnico obnove trških pravic. Na svečanosti, ki je potekala na Tratah, je prisostvovalo osem do deset tisoč ljudi. Posebni gosti so bili Varaždinci s svojo godbo, pevskim društvom "Vila" in "Radničkim pevskim društvom Vijenac".²⁸

Homatije, ki so pretresale politično javnost ormoškega okraja, so se pokazale kot globoka razdvojenost med Slovenci. Dr. Ivan Geršak, ki so ga leta 1884 izvolili za načelnika okrajnega "zastopa", je bil zaslužen, da je "zastop" prišel v narodne roke. Narodna zavest se je tako v okraju lepo razvijala, saj so Geršaka iskreno podpirali vsi, posebno pa v Središču. Toda pravo barvo je pokazal Geršak nekaj let pozneje, ko je začel vladati samovoljno. Seveda so si bili Središčani z njim takoj v laseh. Vse prošnje so bile neuslišane in med njim in Središčani je zazijal globok prepad. Zato so na volitvah 1890. leta odločno podprli za načelnika okraja dr. Omulca, ki so ga podprli tudi Nemci. In zopet je bil ogenj v strehi.²⁹ Toda dr. Omulec ni bil izvoljen.³⁰ Zadeve so se tako zaostrole, da je glasoval sin proti

²³ F. Kovačič, Trg Središče, 1919, št. 373, 374. V nadaljevanju citiram Trg Središče.

²⁴ Ibid.

²⁵ Rojen 1851. leta v Središču. Bil je bratranec profesorja Matije Šinka, ki je bil tesen sodelavec A.M. Slomška. Bil je župan celih dvajset let (1898 – 1918) in to v najtežjih trenutkih za obstoj slovenstva. Po poklicu je bil učitelj v Središču, vendar je zaradi obilice dela na domačem posestvu ta poklic opustil. Vir: J. Šinko, Moji spomini, str. 14, 1937. V nadaljevanju citiram Moji spomini.

²⁶ Trg Središče, str. 370.

²⁷ Moji spomini, 1937, str. 17.

²⁸ Za pozdrav je bil določen odbor, da jih pričaka na meji. Ob tem sta se konja splašila in zdijala ter prevrnila voz. Razen polomljenega voza in blatnih gostiteljev ni bilo večje škode. Pri prvi hiši v trgu so se očistili in nadaljevali s pozdravi gostov. Vir: Moji spomini, str. 18.

²⁹ Župnik Bohanec je v gostilni Gomzi dejal: "Varujte se nemškutarjev, še hujši pa so Središčani!" Prav ta Bohanec je sprevidel svojo napako šele 1899. leta, nastopil je proti dr. Geršaku in njegovi samovladi. Vir: Moji spomini, str. 20.

³⁰ "Slovenski značaj se je tudi tukaj začel prikazovati – nesloga. Prvi, ki so okrajnemu zastopu napovedali boj so bili Središčani. Tudi nemška podpora ni pripomogla liberalnim Središčanom do zmage." Vir: Dr. Ivan Geršak, Ormoški spomini, str. 63. (Tukaj se je pokazala prava ljubezen srediških zastopnikov do rodnega kraja. Za napredek Središča so bili pripravljeni sodelovati tudi z najhujšimi nasprotniki. Pa je bilo takšno dejanje moralno sprejemljivo?).

očetu (...a stari župan Kočevar vendar ni skrenil na pot svojega sina; trdno je stal na naši konzervativni strani).

Končno je liberalni tabor, 1899., v ormoškem okraju zmagal. Pri sestavi kandidatne liste, ki se ni ozirala na stranke, zato kdo komu ni bil po godu.³¹

Po izvolitvi Josipa Šinka za župana in občinskega odbora, ki mu je bil v veliko pomoč,³² je Središče zajel nekakšen gospodarski razcvet. Ustanovili so podružnico Kmetijske družbe in gospodarsko zadrugo, zgradili in opremili mlekarno in zadružni hlev za bike in obenem ustanovili zadrugo za rejo bikov, postavili mostno tehtnico, kupili mlatilno na motorni pogon, prav tako kupili in opremili na motorni pogon občinski mlin, zraven pa postavili žago. Občinske travnike so preorali in jih naredili za travnike, ob občinskih poteh so zasadili sadno drevje in več drevoredov. V tem času so v glavnem na občinske stroške prenovili "Središčanom tako milo kapelo", postavili slovenske kažipote, naredili vzorno žrebčarno in založili v sodelovanju z Zgodovinskim društvom iz Maribora – "Središko kroniko". V času, ko je postal Šinko župan, je Središče hudo prizadela prašičja kuga, ki je zdesetkala prašičjo populacijo po vsej župniji.

Med pomembne dogodke spada gradnja središke šole. Po dokaj hitri izgradnji³³ se je pouk začel 14. novembra, 1891. leta. Toda s šolo je bilo zadovoljnih malo Središčanov. Gradnji na tem mestu Pod čapljami je nasprotovala tudi večina okoliškega prebivalstva, ki je imela vpisane učence. Dve leti pozneje pa je Poštno ulico zajel veliki požar. Zgorelo je enajst hiš in trinajst gospodarskih poslopij. Celih 24 ur so se "požarniki" borili z ognjem, da so ga ukrotili. To leto sta zgoreli še dve hiši v Središču in ena v Obrežu.

Iz cerkvenega življenja naj navedem nekaj zanimivih utrinkov. V času življenja dr. Dečka so v Središču

pastirjevali župnik Jožef Vrbnjak iz Grabonoša, Albin Švinger iz Šentjerneja na Dolenjskem, Peter Skuhala s Cvena, Vilibald Venedig iz Kostanjevice na Krki in poznejši dolgoletni župnik Jakob Cajnkar, rojen v Savcih.

Po dobrem letu in pol po prihodu župnika Petra Skuhale je prispela iz Francije v Središče podoba Lurške matere božje. Procesija je bila na tretjo adventno nedeljo 1884. Bila je veličastna, saj je v Središče priromalo na tisoče vernikov. V ta namen je bila izdelana lična "lurška jama", v kateri je domovala Lurška mati božja. Veliko pomoč pri postavitvi jame je nudila družina Zdravec iz Rakitja. Ob tem so želeli župljani povabiti misijon, vendar ga ptujski c. kr. glavar pl. Premestein ni dovolil.³⁴

Župnija je v letu 1893 praznovala. Anton Ravšl (1863) iz Obreža je imel primicijo. Vreme je bilo čudovito, tako da so se vse slovesnosti odvijale zunaj cerkve. Slavnostni govornik (pridigar) na primiciji je bil velik središki rodoljub, nabožni pisatelj, ilirec in Slomškov sodelavec – stolni prošt lavantinski Lavrencij Herg. Leto pozneje (1894) na belo nedeljo pa je prof. Matija Šinko blagoslovil nove orgle v središki kapeli.³⁵

Dečkov rod

Predniki, ki so s porokami "oplemenitili" Dečkov rod, izhajajo iz starih srediških rodbin. Nekaterih priimkov žal v Središču ne najdemo več, vendar so nam ostali o njih zapisi.³⁶ Rod dr. Dečka izhaja po očetovi strani iz priimkov Bengel tudi Bengl, Fuček³⁷ in Bedo. To so

³¹ Volivca na liberalni strani sta bila središki župnik Jakob Cajnkar (zato je Cajnkar v Središču veljal za trdovratnega liberalca. Op. avt.) in upokojeni župnik s Koroške Štiberc. Bohanec, ki je stopil na liberalno stran, je v prisotnosti vseh pregledal volilno listo in rekel: "Župnik Shwinger naj se prečrta, ker je Geršakijanec!" Toda njegove zahteve niso upoštevali, zato se je župnik Bohanec odstranil. Za tem je koroški volivec, župnik Štiberc, vidno nejevoljen v nemškem jeziku dejal: "Na, tu mi pa zastaja pamet, da pop proti popu agitira!" Vir: Moji spomini, str. 20.

³² "V novoizvoljenem odboru sem videl može naprednjake... Nisem se varal. Kot en mož so bili za vsako koristno napravo". Vir: Moji spomini, str. 20, 21.

³³ Pravda zaradi lokacije nove šole je trajala dve leti.

³⁴ Toda župljani se niso dali. Skupaj s škofijskim ordinariatom, župnijskim uradom in občinskim uradom so obvestili c. kr. namestništvo v Gradcu, ki jim je misijon dovolilo. V spomin na misijon je bil postavljen križ, na katerega so sedemdeset let pozneje (1954) neznanci obesili Kosijevega (sosedovega) psa. Ker se je dogodek zgodil noč pred praznikom OF, vidijo tu nekateri poznavalci takratnih razmer pritisk oblasti na Cerkev, nekateri pa objestnost. Vendar se o tem dogodku v Središču ni javno govorilo. To dejanje je zelo razburilo celotno občino, še najbolj pa cerkveno občestvo.

³⁵ Prof. Matija Šinko, dobrotnik svojega rojstnega trga. Po smrti je izročil trški občini svojo rojstno hišo, še prej pa del zemljišča za razširitev pokopališča. V tej hiši je občina uredila sirotišnico (danes lovski dom).

Orgle je kapeli daroval tržan in sodarski mojster Tomaž Sejnковиč. Sejnковиč je imel največ zaslug, da se je začela središka šola graditi "Pod čapljami", to je v predelu Središča ob glavni cesti, ki stoji še danes. S tem pa si je nakopal veliko sovraštva.

³⁶ Trg Središče.

³⁷ Podoben priimek najdemo – Fučak (Vučak?) – pri dr. Štefanu Kočevanju. Po vsej verjetnosti je takšen priimek isti, le zapisovalec je popačil a ali e. Glej: F. Krnjak, Kočevarjev rod, Zgodovinski zapisi,

prastare središke rodbine, ki pa so v zadnjih sto letih izginile iz priimkov.

Matija Dečko, praded dr. I. Dečka, se priženi k Benglom.³⁸ V zakonu z Marijo Bengel imata med drugim sina Štefana Dečka, ki nasledi posestvo (danes Žerjav, Slovenska c. 37). Ta se poroči z Marijo Fuček in imata v zakonu pet otrok: Tomaža (1814), očeta dr. Dečka, Martina (1817), ki je podedoval domače posestvo (danes Žerjav),³⁹ Ivan (1824) se je poročil na Zalohe (danes tapetnik Mlinarič), Jera se je omožila z Lašičem in Jožef.⁴⁰

V glavnem se bom sedaj osredotočil na rodbinsko vejo očeta Tomaža (1814). Po prihodu iz Gradca, kjer se je izučil čevlarskega poklica, in Budimpešte, Dunaja in Bratislave si je oče Tomaž kupil stavbišče na Bregu in zgradil hišo.⁴¹ Poročil se je s Katarino Podgorelec (1819) iz Središča.⁴² V zakonu sta imela 11 otrok, med drugim tudi enkrat dvojčke in enkrat trojčke. Vsi, razen Marije (1848), Katarine (1850) in Ivana (1859), so umrli v rosnosti ali med porodom.

Marija (1848) se je omožila v soseščino svojih prednikov s Tomažem Dečkom (1846), z domačim imenom Solar. Ti Dečki niso bili v sorodstvu (danes Slovenska c. 35). Rodil se jima je sin Stanislav (Solorov Slavek). Ta rod je propadel.

Katarina (1850) je podedovala domačijo na Bregu. Omožila se je z Martinom Vrabljem, sodarjem iz Pavlovcev. V zakonu se jima je rodilo petero otrok.

- Nikolaj (Niko) Ivan (1885), sodnik in upravnik mariborske kaznilnice;⁴³
- Konrad (1887), trgovec, padel leta 1914 v Galiciji;
- Jakob (1890), naslednik domačije na Bregu, tudi znani središki godbenik;
- Terezija (1891) se je omožila v Obrež (Suzna dolina) z Jožefom Čavničarjem in
- Oskar (1893), ki je umrl po porodu;

Ivan (1859), odvetnik in vodja štajerskih Slovencev, se je poročil v Celju z Adelo Zanier iz Savinjske doline. Bila sta brez potomcev.

Od treh potomcev (Marija, Katarina, Ivan), ki so ostali od Dečkov⁴⁴ - Benglov, se v Središču po tej veji ni obdržal rod v priimku Dečko, saj sta v trgu ostali samo ženski potomki.

Po materini strani dr. Dečka najdemo priimke Podgorelec, Lesnikar, Horvat (Čvenkl) in Habič. Vsi priimki, razen Habič, so v Središču znani in obstajajo še danes. Z gotovostjo trdim, da ni nobene sorodstvene povezave s Podgorcelci, ki so v trgu ali bližnji okolici. Po vsej verjetnosti je ta rod izumrl.⁴⁵ Skratka, tudi materin rod je v Središču izginil.

Častno nasledstvo dr. Dečka je nadaljeval njegov nečak dr. Nikolaj - Niko Vrabl.

Zaradi pomembnosti njegovega dela na področju slovenstva, na področju kulture in sodelovanja

str. 13, 2005.

³⁸ Ta priimek v Središču izgine, toda vsi Dečki iz Benglovega roda so po domače Bengli, čeprav so se razselili po Središču. Tudi Dečkova rojstna hiša je imela to domače ime in je pozneje s priimkom Vrabl izginilo. Prav tako je Ivanov stric Ivan (1824), čevljar, dobil domače ime Bengl na Zalokah. Njegova hči se je poročila z Ivanom Turkom iz danšnje ulice ob Trnavi; danes je lastnik hiše tapetnik Stanko Mlinarič. Starejšim prebivalcem Središča je do danes ostalo v spominu domače ime Bengl pri Žerjavu.

³⁹ Martin Dečko, stric dr. Dečka, se je poročil s Terezijo Vunderl. Tega priimka v Središču ni bilo. V zakonu sta imela sina Matjaža, ki je podedoval posestvo. Ta se je poročil z Alojzijo Korošec iz Šalovcev, v zakonu sta imela dvojce hčera. Prva, Marija, je umrla, stara eno leto, druga je bila Rozalija (1883), ki se je omožila z orožniškim narednikom Francem Žerjavom. Tu je rojstna hiša znanega slavista in šolnika prof. Alberta Žerjava.

⁴⁰ Za Jero in Ivana nisem našel nobenih drugih podatkov.

⁴¹ Po podatkih iz leta 1795 je bil takratni lastnik - posestnik Štefan Klobučar. Vir: Trg Središče, str. 461.

⁴² Bila je doma v soseščini na Bregu. Pozneje je prišla hiša v last Dominika, Modrinjaka, Šavore in nato Franca Hernja. Danes Breg 25.

⁴³ O njem bom pisal na koncu prispevka. Bil je šolan in razgledan intelektualec in domoljub.

⁴⁴ V Središču je več rodbin Dečkov. Ali so si v sorodstvu, ni ugotovljeno. Morda! Vse hiše s priimkom Dečko imajo, ali so imela, svoja, domača imena: Dečki v Steničjaku – Jurina (tega priimka danes več ni), Dečko na Placu – Solari, Dečko na Bregu – Japa, Dečko v Prečni ul. – Jurina (Dečko-Jurina se je sem priženil iz Steničjaka). Od vseh naštetih priimkov danes v trgu in Šalovcih "živijo": Japi, Solari in Jurini v Prečni ul. Preneseno domače ime Bengel, ki ga je dobil rod dr. Dečka, pa je v trgu zamrl. Po vsem sodeč, so v daljni preteklosti izvirali Dečki iz enega korena.

⁴⁵ Materin stric je bil župnijski upravitelj v Maruševcu in Zlataru v hrvaškem Zagorju, Ivanov ujec Anton Podgorelec pa je umrl kot mlad bogoslovec v Zagrebu. Prav tako sta bila v očetovem sorodstvu dva duhovnika: Matija Dečko, ki je umrl na Madžarskem, in Alojzij Dečko, župnik pri Sv. Roku ob Sotli. Vir: dr. Niko Vrabl, Življenje in delo Iv. Dečka, str. 31. 1938.

z mariborsko študijsko knjižnico je prav, da ga podrobneje omenim tukaj v opisu Dečkovega rodu.

Rodil se je na Miklavžev večer, 5. decembra 1885 v Središču v rojstni hiši dr. Dečka, očetu Martinu in materi Katarini, roj. Dečko. Kot vidimo iz imena, si je le-tega prinesel z rojstvom. Bil je bister fant. Osnovno šolo – šestrazrednico – je obiskoval v Središču in nato, proti očetovi volji⁴⁶ in na prigovarjanje središkega učitelja Antona Kosija, končal 1907. leta klasično gimnazijo v Mariboru. Od petega razreda gimnazije se je vzdrževal sam, saj je dobil od države 200 kron letne štipendije. Štipendijo je prejemal tudi na univerzi. Že v petem razredu so na njegovo pobudo, novembra 1903, ustanovili zasebno dijaško knjižnico, ki jo je tudi vodil. Ob slovesu so osmošolci vse knjige izročili Slovanski čitalnici, ki je bila pozneje temelj mariborski Ljudski knjižnici. V dijaških letih in tudi pozneje je bil sodelavec mnogih slovenskih časopisov, zbiral je ljudske pesmi za Štrekljevo zbirko narodnih pesmi, zbral ledinska imena v središki občini za Slovensko matico in bil sodelavec zgodovinarju dr. Kovačiču pri sestavljanju monografije *”Ljutomer, zgodovina trga in sreza”*. Deloval je tudi pri mnogih kulturnih društvih – mariborskem Zgodovinskem društvu, Muzejskem društvu, Ljudski univerzi, Slovanski čitalnici-Ljudski knjižnici, Študijski knjižnici, Nabavljalni in Kreditni zadruzi državnih uslužbencev, Posojilnici Narodni dom in Sokolu Maribor I. Bil je zaveden Slovenec, zato se je že v gimnaziji priključil dijaškemu narodno-radikalnemu gibanju in bil poverjenik Omladine za mariborske gimnazijce in učiteljišnike in poverjenik Slovenske in Hrvatske matice za dijaštvo. Vse svoje življenje je živel za knjige in slovenstvo. Bil je goreč bibliofil in je tako vzgojil tudi svoje otroke. Imel je bogato hišno knjižnico, ki jo je uspel ohraniti pred nacizmom.

Po študiju prava v Gradcu in Pragi je leta 1909 opravil sodniški izpit. Prav na študiju v Pragi se je ”nalezel” sokolstva in je bil izvrsten telovadec.⁴⁷ V Gradcu je bil tajnik in predsednik Akademskega društva Tabor, kakor tudi pozneje v Pragi član društva Adrija.

Po pripraviški dobi je postal sodnik na sodiščih in Državnem pravdnistvu v Mariboru in nato leta 1921

postal vodja okrajnega sodišča v Ljutomeru in Gornji Radgoni. Zopet se je vrnil v Maribor, kjer je postal preiskovalni sodnik in opravljal to funkcijo vse do novembra 1924. leta, ko je postal upravnik moške kaznilnice v Mariboru. To je bilo njegovo delo do konca aprila 1941. Delo je opravljal tudi takoj po osvoboditvi, vse do 13. septembra 1945, ko ga je nova oblast zaprla in se mu tako maščevala za njegovo preteklo neizprosno uradnost. Njegov največji greh je bil, da je bil dolgoletni upravnik mariborske kaznilnice, v katero so prihajali na odsluženje svoje kazni jugoslovanski komunisti. Tukaj so preživljali jetniško življenje bivši jugoslovanski predsednik Josip Broz, Moša Pijade in drugi takratni revolucionarji. Eden prvih, ki se je znašel v tej kaznilnici, je bil Rodoljub Čolaković.⁴⁸

Miro Simčič v svoji knjigi *Tito brez maske* med drugim opisuje tudi upravnika mariborske kaznilnice Nika Vrabla. Poglejmo, kaj pravi: *”Upravnik Vrabl je bil pravi sadist, je pozneje pisal Brozov sodelavec Rodoljub Čolaković v knjigi Objokana hiša. Zlasti naj ne bi prenašal političnih zapornikov. Zaporniki so mu naredili zgovorno ime Rabelj. V nadaljevanju še piše, da je Delova revija VEČ objavila Titove zaporniške izkušnje, na katere pa se je odzval Vrablov sin Niko.”* Kot izvemo iz njegove razlage, mariborski zapor ni bil med najhujšimi v Jugoslaviji, ravno nasprotno. Imel je svojo pekarno, osnovno šolo, živilski obrat, knjižnico⁴⁹ itd. Mnogo zapornikov se je tukaj opismenilo in izučilo poklica. V nadaljevanju pojasnjuje, da so Nemci ob svojem prihodu upravnika Vrabla (očeta) odstavili, med vojno pa je sodeloval z OF.

Politični zapornik Rodoljub Čolaković pa v svojih dveh knjigah *Hiša žalosti*⁵⁰ (iz katere je črpal tudi Miro Simčič?!) in *Pripoved o neki generaciji* piše o upravniku mariborske kaznilnice Niku Vrablu: *”Upravnik mariborske kaznilnice Niko Vrabl ni bil osat diktator kakor Josip Šaban v Lepoglavi ali histeričen kričar in omejen nasilnež Vasa Pusić v Sremski*

⁴⁶ Kakšna ironija in podobnost z njegovim ujemom dr. Ivanom Dečkom.

⁴⁷ Tam je prijateljaval z lit. zgodovinarjem Francetom Kidričem, očetom Borisa Kidriča.

⁴⁸ Rodoljub Čolaković (1900-1983) komunist-revolucionar. Sin veletrgovca iz Bijeljine - Bosna.

⁴⁹ Avtor knjige *Tito brez maske* Miro Simčič piše na strani 208: ”Neresnična naj bi bila trditev, da so (politični) zaporniki imeli lastno knjižnico”. V isti sapi, na isti strani, pred tem, pa zapiše: ”Uspeli so sestaviti lastno knjižnico, v kateri so bila zlasti Marxova dela”. Koliko je v tej njegovi knjigi resnice, je veliko vprašanje.

⁵⁰ V originalu je naslov knjige *Kuča oplakana* (1959), slovenski prevod knjige je *Hiša žalosti* (1960). Lahko, da je Simčič uporabljal originalno knjigo, izdano v srbohrvaščini, in jo sam prevedel v *Objokana hiša*.

Mitrovici. ...Nikoli ni povzdignil glasu in tudi grozil ni; svojo oblast je izvajal kot natančen stroj, hladno in brezdušno. Hišni red mu je bil svetinja... Vsak dan je prihajal v samico in kukal v naše celice... nikoli ni vstopil v celico, marveč je od vrat vprašal obsojenca, ali ima kakšno prošnjo ali pritožbo, čeprav je vsako praviloma odbijal... V jetnišnici je bila dokaj velika in še kar dobro založena knjižnica, iz katere sem si lahko sposojal knjige in revije...".⁵¹

Isti avtor v svoji knjigi *Hiša žalosti*, na strani 94, piše: "Spominjam se upravnika mariborske jetnišnice Nikole Vrabla, ki je veljal za zelo vestnega uradnika. Brž ko je nastopil mesto upravnika, se mu je zdelo, da hišni red niso pravilno tolmačili, česar pa njegova pravniška duša ni prenesla". Iz tega sledi, da zapis v Simčičevi knjigi *Tito brez maske* o sadističnem ravnanju upravnika Vrabla ne drži. Ne drži tudi Simčičev podatek o knjižnici, o kateri je govoril Vrablov sin. Čolaković pa jo omenja. Nazadnje pa pravi, namreč Simčič, da "Drugi viri njegovih (Vrablovega sina) navedb ne potrjujejo". Vsekakor ta stavek v Simčičevi knjigi ni na mestu. Tudi v omenjeni knjigi Čolaković ne piše o nikakršnem Rablju.⁵²

Po aretaciji, ki jo je opravil poznejši udbaški skesanec Zdenko Zavadlav, so dr. Vrabla odpeljali v ljubljanski zapor. Čas si je krajšal s pisanjem, če mu je uspelo dobiti papir, srediških narečnih besed. Sin Niko, ki je bil v partizanih na Pohorju, pozneje izdan in odpeljan v razna taborišča v Nemčiji, je po prihodu v Maribor začel iskati očeta. Poznanstvo s Kidričem mu je prišlo prav, saj je imel prost vstop do njegovega sina Borisa, ki je bil predsednik slovenske narodne vlade. Toda komaj tretje posredovanje pri samem Titu je prineslo dr. Vrablu prostost.⁵³ Umrli je v visoki starosti, 1975. leta.

Ključne besede

Dr. Ivan Dečko, Središče ob Dravi, politik, narodnjak, odvetnik.

⁵¹ R. Čolaković, *Pripoved o neki generaciji*, str. 396, 397. 1967.

⁵² V slovenskem prevodu v tej knjigi ni besede Rabelj. Med drugim Čolaković zapiše, da je prišel v mariborsko jetnišnico leta 1924 za upravnika Stevan Berberina. Po dostopnih podatkih pa je Niko Vrabl prevzel mesto upravnika 10. novembra 1924. Sicer pa R. Čolaković ne zapisuje v knjigi *Hiša žalosti* dogodkov kronološko, zato pri nepozornem bralcu lahko pride do zmešnjave dogodkov.

⁵³ Tito je takrat udaril po mizi in dejal: "Pa što rade ovi Slovenci! Neka ga odmah puste!"

Viri

Nekateri viri so citirani sproti.

Ustni vir

- Zora Šprager, *Topniška 20*, 1000 Ljubljana.

Pisni viri

- UKM, domoznanski oddelek, del zapuščine dr. Vrabla.
- Radovan Vrabl, *Življenje in delo dr. Nika Vrabla* (tipkopis).
- Niko Vrabl ml., Maribor.
- *Laibacher Wochenblatt*, št. 69, 1881..
- *Župnijska kronika* središke župnije.
- *Status animarum* središke župnije.
- *Gasilska kronika*, GD Središče.

Literatura

- R. ČOLAKOVIĆ, *Hiša žalosti*, DZS, 1960.
- R. ČOLAKOVIĆ, *Pripoved o neki generaciji*, 1967.
- I. GERŠAK, *Ormoški spomini*, 1902.
- S. GRANDA, *Prva odločitev Slovencev za Slovenijo*, *Nova revija*, 1999.
- F. KOVAČIČ, *Trg Središče*, Mrb. 1910.
- *Melikov zbornik*, ZRC, Ljubljana, 2001.
- M. MIKELN, *Malo zgodovinsko berilo*, 1997.
- *Ormož skozi stoletja V*, 2005.
- M. SIMČIČ, *Tito brez maske*, MK, 2007.
- *Svet med Muro in Dravo*, ZO Mrb., 1969.
- J. ŠINKO, *Moji spomini*, 1937.
- V. ŠPINDLER, *Dr. Dečko in njegova doba*, 1938.
- *Veliki splošni leksikon*, DZS, 1997.
- *Zgodovinski zapisi*, Ormož, 2005.

Povzetek

Družbene in tudi politične razmere v Središču ob Dravi, v času absolutizma, sem navezal z življenjem dr. Ivana Dečka, ki ga poznamo kot trdega in neizprosne borca za pravice Slovencev. Kot slovenski odvetnik se je namreč tudi zunaj deželnega zbora vseskozi boril za pravice slovenskega jezika, ki jim ga je zagotavljala že avstrijska ustava, a kratili nacionalistično motivirani nemški uradniki.